ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Сулаймонзода Нилуфар Сулаймон дар мавзуи «Методикаи ташаккули тафаккур ва салоҳиятмандии омӯзгорони ояндаи забони англисӣ тавассути кор бо матнҳои таълимӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.5.9 – Назария ва методикаи таълими забонҳои хориҷӣ (забони англисӣ) пешниҳод шудааст.

Дар шароити муосири рушди таҳсилоти олии касбӣ масъалаи омодасозии омӯзгори дорои донишҳои назариявӣ, малакаҳои касбӣ ва қобилияти мустақилонаи фикрронӣ аҳамияти рӯзафзун пайдо менамояд. Омӯзгори ояндаи забони англисӣ бояд на танҳо ба донишҳои забонӣ ва методӣ соҳиб бошад, балки тавонад иттилоотро таҳлил намуда, мазмуни матнро дарк ва тафсир кунад, мавқеи мустақили худро ифода намояд ва дар ҳолатҳои гуногуни педагогӣ қарорҳои асоснок қабул намояд. Аз ин лиҳоз, мавзуи интихобнамудаи Сулаймонзода Нилуфар Сулаймон ба яке аз масъалаҳои муҳими методикаи таълими забонҳои хориҷӣ бахшида шудааст.

Мубрамияти мавзуъ пеш аз ҳама дар он ифода меёбад, ки дар раванди омодасозии омӯзгорони ояндаи забони англисӣ матнҳои таълимӣ имкониятҳои васеи дидактикӣ доранд. Матн метавонад на танҳо ҳамчун манбаи иттилоот ва маводи забонӣ, балки ҳамчун воситаи фаъолсозии фаъолияти фикрӣ, рушди малакаҳои таҳлилӣ, тафсирӣ ва рефлексивии донишҷӯён истифода гардад. Муаллифи таҳқиқот маҳз ҳамин имкониятро ҳамчун заминаи ташаккули тафаккур ва салоҳиятмандии касбии омӯзгорони оянда мавриди омӯзиш қарор додааст.

Сохтори диссертатсия низ ба мантиқи умумии таҳқиқоти педагогӣ мувофиқ ташаккул ёфтааст. Кор аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се боб, хулосаҳо ва тавсияҳо, номгӯи адабиёт ва феҳристи интишороти илмии муаллиф иборат мебошад. Чунин сохтор имконият медиҳад, ки масъалаи мавриди таҳқиқ пайдарпай аз ҷиҳати назариявӣ, методӣ ва таҷрибавӣ баррасӣ карда шавад.

Дар боби якум – «Асосҳои назариявӣ ва методологии инкишофи тафаккур ва салоҳиятмандии омӯзгорони ояндаи забони англисӣ» – заминаҳои назариявии масъала мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Ин боб аз се зербоб иборат буда, аз таҳлили мафҳуми тафаккур ва салоҳияти касбӣ-педагогӣ оғоз шуда, сипас ба масъалаи равиши герменевтикӣ ва нақши матни таълимӣ мегузарад.

Дар зербоби 1.1 – «Моҳият, мазмун ва сохтори тафаккур ва салоҳияти касбӣ-педагогӣ ҳамчун падидаи психологӣ-педагогӣ» масъалаи асосии таҳқиқот аз нуқтаи назари психологӣ ва педагогӣ баррасӣ мешавад. Ҷиҳати мусбати чунин тарҳ дар он аст, ки пеш аз пешниҳоди методика муаллиф кӯшиш намудааст мафҳумҳои асосии таҳқиқотро муайян намуда, мазмун ва сохтори онҳоро мушаххас созад. Ин барои минбаъд муайян намудани меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои рушди тафаккур ва салоҳияти касбӣ-педагогӣ заминаи зарурӣ фароҳам меорад.

Зербоби 1.2 – «Равиши герменевтикӣ ҳамчун асоси методологии таҳқиқи рушди тафаккур ва салоҳияти касбӣ-педагогӣ» ҷанбаи методологии масъалаи таҳқиқро фаро мегирад. Ин қисми кор махсусан муҳим аст, зеро равиши герменевтикӣ ҳамчун яке аз такягоҳҳои асосии методикаи пешниҳодшуда истифода гардидааст. Муаллиф кӯшиш намудааст робитаи байни фаҳмиш, тафсири матн ва рушди фаъолияти фикрии донишҷӯёнро муайян намояд.

Дар зербоби 1.3 – «Матни таълимӣ ҳамчун воситаи дидактикии рушди тафаккур ва салоҳиятмандии омӯзгорони ояндаи забони англисӣ» маркази таҳқиқ ба худи объекти асосии методика – матни таълимӣ – равона мегардад. Аз ҷиҳати сохторӣ ҷойгир намудани ин масъала дар анҷоми боби назариявӣ мантиқӣ мебошад, зеро пас аз муайян намудани мафҳумҳои тафаккур, салоҳият ва равиши герменевтикӣ муаллиф ба имкониятҳои дидактикии матн мегузарад. Дар натиҷа заминаи назариявӣ барои боби дуюм омода мегардад.

Хулосаи боби якум натиҷаҳои асосии таҳлили назариявӣ ва методологиро ҷамъбаст менамояд. Дар маҷмуъ, мазмуни боби аввал барои

муайян намудани мавқеи илмии таҳқиқот ва омода сохтани заминаи назариявии методикаи минбаъда хизмат мекунад.

Боби дуюм – «Методика ва модели инкишофи тафаккур ва салоҳият тавассути кор бо матнҳои таълимӣ» ҷанбаи амалии таҳқиқро бештар инъикос менамояд. Агар дар боби якум асосҳои назариявӣ ва методологии масъала баррасӣ шуда бошанд, дар боби дуюм диққати асосӣ ба роҳҳо, усулҳо ва модели татбиқи онҳо равона гардидааст.

Дар зербоби 2.1 – «Технологияҳои фаъолияти таҳқиқотӣ: усулҳо ва шаклҳои таҳлил, тафсир ва эҷоди матнҳои таълимӣ дар ташаккули салоҳиятмандии омӯзгорони забони англисӣ» масъалаи технологияи кор бо матн ба миён гузошта шудааст. Ҷиҳати мусбати ин қисмат дар он аст, ки муаллиф ба фаъолияти донишҷӯ танҳо аз нуқтаи назари қабули иттилоот нигоҳ накарда, таҳлил, тафсир ва эҷоди матнро низ ҳамчун шаклҳои фаъолияти таълимӣ баррасӣ менамояд. Ин мавқеъ бо ҳадафи умумии таҳқиқот, ки ба рушди фаъолияти мустақилонаи фикрии донишҷӯён равона шудааст, мувофиқат дорад.

Дар зербоби 2.2 – «Имкониятҳои дидактикии матнҳои таълимӣ дар рушди тафаккур ва салоҳияти касбӣ-педагогии омӯзгорони ояндаи забони англисӣ» имкониятҳои матн аз нуқтаи назари таълимӣ-методӣ таҳлил мешаванд. Мавқеи ин зербоб дар сохтори диссертатсия асоснок мебошад, зеро он ҳамчун пайванд байни технологияи кор бо матн ва модели умумии рушди тафаккур баромад мекунад.

Масъалаи марказии боби дуюм дар зербоби 2.3 – «Амсилаи рушди тафаккур ва салоҳияти касбӣ дар асоси тафсири герменевтикии матни таълимӣ: сохтор, компонентҳо ва механизмҳои амалисозӣ» ҷамъбаст мегардад. Таҳияи амсила яке аз қисматҳои муҳимми таҳқиқот ба ҳисоб меравад, зеро маҳз тавассути он робитаи байни мақсад, мазмун, равишҳо, усулҳо ва натиҷаҳои интизоршавандаи методика мушаххас карда мешавад. Дар маводи таҳқиқот низ модели рушди тафаккур ва салоҳият ҳамчун яке аз натиҷаҳои асосии илмӣ пешниҳод шудааст.

Хулосаи боби дуюм натиҷаҳои назариявию методии пешниҳодшударо ҷамъбаст менамояд ва барои гузариш ба қисми таҷрибавии таҳқиқ замина фароҳам меорад.

Боби сеюм – «Ташкил ва натиҷаҳои таҳқиқоти таҷрибавӣ» ба санҷиши амалии методика бахшида шудааст. Маҳз мавҷудияти чунин боб имкон медиҳад, ки пешниҳодҳои назариявию методии муаллиф на танҳо дар сатҳи фарзия боқӣ монанд, балки дар шароити таълимӣ санҷида шаванд.

Дар зербоби 3.1 – «Методика ва марҳилаҳои тадқиқоти таҷрибавӣ» масъалаҳои марбут ба ташкили озмоиш ва пайдарҳамии марҳилаҳои он баррасӣ мегарданд. Ин қисмат барои муайян намудани мантиқи гузаронидани таҳқиқоти таҷрибавӣ аҳамияти муҳим дорад.

Зербоби 3.2 – «Нишондиҳандаҳо, меъёрҳо ва сатҳҳои арзёбии рушди тафаккур ва салоҳияти касбии омӯзгорони оянда» ба яке аз масъалаҳои муҳимми таҳқиқоти педагогӣ – ташхис ва арзёбии натиҷа – бахшида шудааст. Муайян намудани меъёрҳо ва нишондиҳандаҳо имкон медиҳад, ки тағйироти баамаломада дар сатҳи рушди тафаккур ва салоҳияти касбии донишҷӯён арзёбӣ карда шавад. Дар автореферат низ коркарди чунин меъёрҳо ва нишондиҳандаҳо ҳамчун яке аз вазифаҳои таҳқиқот муайян гардидааст.

Дар зербоби 3.3 – «Ташкили тадқиқоти таҷрибавӣ ва тавсифи базаи тадқиқот» масъалаҳои вобаста ба пойгоҳи таҷрибавӣ ва ташкили кори озмоишӣ инъикос ёфтаанд. Тибқи маълумоти таҳқиқот, пойгоҳи таҷрибавӣ муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар гирифта, аз ҷумла факултетҳои забонҳои хориҷӣ ва сохторҳои дахлдори Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ ва Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи С. Улуғзода истифода шудаанд.

Хулосаи боби сеюм натиҷаҳои кори таҷрибавиро ҷамъбаст намуда, қисмати таҳқиқро ба хулосаҳои умумӣ пайваст менамояд. Дар маҷмуъ, се

боби диссертатсия пайдарҳамии мантиқии асосҳои назариявӣ – таҳияи методика ва амсила – санҷиши таҷрибавӣ-ро ташкил медиҳанд.

Қисмати «Хулосаҳо ва тавсияҳо» низ сохтори дуруст дошта, аз «Натиҷаҳои асосии илмии диссертатсия» ва «Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо» иборат мебошад. Ҷудо намудани натиҷаҳои илмӣ аз тавсияҳои амалӣ имконият медиҳад, ки арзиши назариявӣ ва самти татбиқии таҳқиқот алоҳида нишон дода шавад. Мувофиқи маводи автореферат, натиҷаҳои таҳқиқ метавонанд дар раванди омодасозии омӯзгорони оянда, курсҳои такмили ихтисос ва таҳияи барномаҳои таълимӣ ва дастурҳои методӣ истифода гарданд.

Дар баробари ҷиҳатҳои мусбат, дар автореферати диссертатсия баъзе эродҳои ҷузъӣ низ ба мушоҳида мерасанд:

1. Дар зербобҳои 1.3 ва 2.2 масъалаи имкониятҳои матни таълимӣ дар рушди тафаккур ва салоҳият ба ҳам наздик мебошад. Фарқгузории боз ҳам возеҳи ҷанбаи назариявӣ ва ҷанбаи методии ин ду зербоб ба сохтори кор равшании бештар мебахшид.

2. Дар зербоби 2.3 мафҳуми «амсила» ва дар дигар қисматҳо мафҳуми «методика» истифода мешавад. Муфассалтар нишон додани муносибати байни амсила ва методика дар баёни автореферат метавонист мантиқи татбиқи натиҷаҳои таҳқиқотро боз ҳам равшантар намояд.

Эродҳои зикршуда хусусияти ҷузъӣ ва асосан таҳрирӣ дошта, ба мазмун, навгонии илмӣ ва аҳамияти амалии диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Дар маҷмуъ, автореферати диссертатсияи Сулаймонзода Нилуфар Сулаймон дар мавзуи «Методикаи ташаккули тафаккур ва салоҳиятмандии омӯзгорониояндаи забони англисӣ тавассути кор бо матнҳои таълимӣ» таҳқиқоти мустақилона ва мантиқан ба анҷом расонидашудаи илмӣ мебошад. Муаллиф масъалаи мавриди назарро аз ҷиҳати назариявӣ таҳлил намуда, заминаҳои методологии онро муайян кардааст, технологияҳои кор бо матн ва

амсилаи рушди тафаккур ва салоҳияти касбиро пешниҳод намуда, самаранокии методикаи таҳияшударо дар фаъолияти таҷрибавӣ санҷидааст.

Сохтори диссертатсия ба мантиқи ҳалли масъалаи илмӣ мувофиқ буда, пайвастагии байни бобҳои назариявӣ, методӣ ва таҷрибавӣ таъмин гардидааст. Натиҷаҳои таҳқиқот дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ буда, метавонанд дар такмили раванди омодасозии омӯзгорони оянадаи забони англисӣ истифода шаванд.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло, автореферати диссертатсияи Сулаймонзода Нилуфар Сулаймон дар мавзуи «Методикаи ташаккули тафаккур ва салоҳиятмандии омӯзгорони оянадаи забони англисӣ тавассути кор бо матнҳои таълимӣ» ба талаботи муқарраргардида ҷавобгӯ буда, муаллифи он Сулаймонзода Нилуфар Сулаймон барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.5.9 – Назария ва методикаи таълими забонҳои хориҷӣ (забони англисӣ) сазовор мебошад.

Тақриздиҳанда:
доктори илмҳои педагогӣ, профессори
кафедраи методикаи таълими забонҳои хориҷии
МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд
ба номи академик Бобоҷон Ғафуров”__________Абдуллоева М.А.

Имзои профессор М.А.Абдуллоеваро тасдиқ мекунам.
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси МДТ “ДДХ ба номи академик
Бобоҷон Ғафуров” ______________Сайдуллозода З.С.

Суроға:
735700 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Хуҷанд гузаргоҳи Мавлонбеков, 1;
МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд
ба номи академик Бобоҷон Ғафуров”
Тел: (992-3422) 6-52-73; (+992) 92 -778-26-40.
E-mail: rector@hgu.tj, www.hgu.tj

“18” августи соли 2026.